

Як працювати з картою

1. Прочитай назву карти.
2. Ознайомся з кожним умовним позначенням легенди карти.
3. Знайди на карті умовні позначення, зазначені в легенді; докладніше зупинись на тих, які необхідні при вивченні конкретного питання.
4. Прослідкуй за допомогою стрілок напрямки походів. Визнач місця битв.

Пам'ятка з використання карти як історичного джерела

1. Займіть позицію біля карти так, щоб не заступати природне освітлення.
2. Запам'ятайте, що коли ви стоїте навпроти карти, вгорі буде північ, внизу — південь, зліва — захід, справа — схід.
3. Навчіться читати легенду карти — її умовні позначення. При всій різноманітності карт одностипні факти, події, явища — кордони та столиці, райони повстань, напрямки головних ударів і місця битв тощо — зображуються на них схожими позначками.
4. Зверніть увагу на написи, діаграми, таблиці, портрети, рисунки, які є на карті, і ви зрозумієте, що є резон у твердженні «Карта — це державна шпаргалка».
5. Працюючи з контурною картою, користуйтеся кольоровими олівцями, робіть умовні позначення.
6. На дрібномасштабних картах окремі позначки робіть шифрами, які включайте в умовні позначення, це впливатиме на естетику виконаної вами роботи.

План характеристики архітектурної пам'ятки

1. Назва архітектурної пам'ятки.
2. Вигляд архітектурної пам'ятки.
3. Призначення пам'ятки.
4. Час створення і місце будування.
5. Держава, в якій створено архітектурну пам'ятку.
6. Замовник або ініціатор створення.
7. Автор (архітектор).
8. Матеріал для будівництва.
9. Основні компоненти споруди.
10. Споруда поодиноким чи збудована в ансамблі? Споруди, які входять до ансамблю.
11. Види мистецтва, використані у споруді.
12. Значення цієї пам'ятки архітектури для історії та культури країни, в якій вона побудована.
13. Ваше особисте враження від пам'ятки.

Як описати грошову купюру

1. Хто зображений на даній купюрі? Що ви знаєте про цю особу?
2. Яка будівля вміщена на звороті? Що вам відомо про її спорудження та історію?
3. Поясніть, який зв'язок є між малюнками, розміщеними з обох сторін.
4. Що вам відомо про час появи даної купюри? Дайте коротку характеристику цьому періоду.
5. Якби ви були причетні до карбування грошей, кого б ви зобразили на них? Обґрунтуйте.

Як працювати з історичним документом

1. З'ясуйте походження документа.

1.1. Хто його автор? Чиї інтереси захищає?

1.2. Як могли вплинути на автора історичні події чи загальна ситуація в цей період?

1.3. За яких історичних обставин він з'явився?

1.4. Що являє собою документ за змістом і формою (опис історичної події сучасником, оцінка події істориком, законодавчий акт...)?

1.5. Про що розповідається в документі? Яка сторона подій чи явища замовчується?

1.6. Які почуття викликає документ у читачів?

1.7. Що вас здивувало в цьому документі, а що вразило?

2. З'ясуйте, яке завдання до документа ви повинні виконати і що для цього потрібно.

2.1. Якщо документ має поглибити ваші знання про якесь історичне явище, подію чи особу, пригадайте, що вам уже відомо про це.

3. Прочитайте текст документа, визначте значення понять і термінів, що містяться в ньому.

4. Спробуйте виконати завдання. Якщо ви не можете це зробити, визначте, що вам заважає.

4.1. Зверніть увагу на те, як сформульовано завдання; можливо, ви не зрозуміли поставленого питання.

4.2. Прочитайте уважно й повільно документ ще раз, звертаючи увагу на зміст окремих речень.

5. Як цей документ кореспондується з іншими свідченнями про ці факти, подію, явище чи процес?

Як аналізувати історичне джерело

1. Оберіть спосіб роботи: перегляд, читання, вивчення.
 - Ознайомтесь із джерелом, визначте: автора, співавтора, учасників його підготовки; час і місце створення тексту (за його змістом); як вплинули історичні умови на його створення.
 - Визначте: джерела інформації, що вивчається; мету автора (ів) тексту .
2. Визначте:
 - вид джерела (лист, щоденник, архівний документ тощо);
 - що собою являє цей текст: поданий повністю чи уривок;
 - про що йдеться в даному тексті.
3. Вивчіть та проаналізуйте зміст текст:
 - спробуйте зрозуміти, виділити його основні положення;
 - подумки поділіть зміст тексту на змістові частини, виділіть головні думки кожної частини;
 - під час вивчення тексту формулюйте головні думки джерела й записуйте їх у вигляді тез або цитат, ключових слів.
4. Оцініть ступінь достовірності викладених у тексті відомостей:
 - чи є автор безпосереднім свідком того, про що пише;
 - первинність або вторинність інформації.
5. Визначте:
 - чи є автор представником нової точки зору або він пропонує ексклюзивний погляд на події;
 - в яких ситуаціях можна використовувати цю інформацію.
6. Виявіть значення та інформацію, що в ньому міститься, для сучасності та для кожного з нас.
7. Дайте узагальнюючу оцінку даного джерела.

Як аналізувати історичну карикатуру

1. Чи можете ви впізнати персонажів, зображених на карикатурі?
2. Якщо це реальні люди, то назвіть їх і те, яке місце вони посідали в суспільстві на час створення карикатури.
3. Перевірте дату створення карикатури. Якій події присвячена карикатура?
4. Що ви знаєте про події, а також про персонажів, зображених на карикатурі?
5. Що означає підпис під карикатурою? Він смішний чи іронічний? Якими засобами досягається той чи інший ефект?
6. Персонажі на карикатурі зображені позитивно чи негативно?
7. Наскільки ефективна карикатура у досягненні своєї мети?
8. Чи змінила дана карикатура вашу оцінку про осіб, яких зображено на карикатурі?

Як аналізувати історичну фотографію

1. Що, по-вашому, зображено на цій фотографії?
2. Хто ці люди? Чим вони займаються?
3. Які ще об'єкти зображено?
4. Орієнтовно назвіть, коли, по-вашому, могла бути зроблена ця фотографія (Рік. Період. Подія.).
5. В яку пору року зроблена фотографія?
6. Чи це звичайна фотографія, чи для неї спеціально позували перед камерою?

7. Яку максимальну інформацію ми можемо почерпнути з фото?

8. Назвіть інші історичні джерела, які могли б вам допомогти перевірити правильність ваших висновків, зроблених на основі фотографії.

9. Що вам уже відомо про події, які зображено на фотографії, з попередніх уроків історії?

10. Чи викликала фотографія питання, на які ви хотіли б отримати відповідь?

Правила роботи з відеоматеріалами

Документальне відео може служити учням історичним джерелом, ми вважаємо, що робота учнів з ним повинна включати етапи:

1. Опис:

- опишіть, що ви побачили, переглядаючи відеосюжет. Особливу увагу звертайте на деталі;
- зверніть увагу, які об'єкти потрапили на передній план, а які залитися на другому;
- що робили, чим займалися люди, які потрапили в об'єктив кінокамери?
- якщо центральною фігурою сюжету є відомий історичний діяч, спробуйте описати його зовнішність. Зверніть увагу на рухи, вираз його обличчя;
- які деталі перегляну того сюжету найбільше вам запам'яталися? Чому?

2. Інтерпретація:

- з історією якої країни пов'язаний переглянутий вами відеосюжет? На підставі чого ви зробили такий висновок?
- до якого періоду можна віднести зняті кадри? Обґрунтуйте свої міркування;
- чи змінилося ваше уявлення про історичні події після перегляду відеосюжету? Якщо змінилося, то що саме і чому?
- що нового ви дізналися про історичні події, які були відомі

вам з вивченого матеріалу?

- які емоції і почуття відтворив кінооператор? Чому саме ці події зацікавили його в першу чергу?
- з якою метою і для якої аудиторії знято відеосюжет?
- в якому контексті створювалося відео?
- якою ви уявляєте собі психологічну атмосферу історичної події, зняту кінооператором?

3. Висновки та узагальнення:

- сформулюйте висновок, якого ви дійшли після роботи з відеосюжетом. Спробуйте провести історичні паралелі. Зробіть узагальнення.